

Haiti: rovnice, která nemá řešení

Republika Haiti je bolavým vředem karibské oblasti: jedna z nejchudších zemí světa se potácí od jednoho politického puče k druhému a naprostá většina jejích obyvatel žije v takové ekonomické a sociální mizérii, že pro to na západní polokouli není měřítko. Podobně zle jsou na tom už jen ty nejchudší africké státy; západní část ostrova Hispaniola věru není žádným rájem na zemi. Pojďme se na haitskou realitu podívat – a zkusme odhadnout, proč tomu tak je.

Hornaté Haiti, na jehož nevelké ploše (necelých 28 000 km²) se tísní skoro 10 milionů obyvatel, zůstává nejubožejším státem západní hemisféry. Zemi, prostoupenou vsudypřítomnou drásavou chudobou, pravidelně decimují tropické bouře, jejichž následky jsou poté, co Haitané vykáceli prakticky všechny lesy, ještě horší než v minulosti. Většina lidí tu žije za méně než dva dolary denně a kriminalita dosahuje takových rozměrů, že nad vraždami či únosy se tam pomalu nikdo ani nepozastaví.

Země závislá na zahraniční pomoci

Situace na Haiti zůstává po desítky let velmi špatná navzdory tomu, že v zemi působí stovky humanitárních organizací z různých zemí světa, a to jak civilních, tak křesťanských, hlavně katolických. Mezinárodní pomoc spolu s finančními prostředky zasílány do staré vlasti Haitány žijícími v zahraničí tvoří podstatnou část příjmů chudé republiky. Přesto se vnučuje otázka: je tahle pomoc zvenčí vůbec k něčemu?

„Při porovnání situace na Haiti před padesáti lety, kdy jsem sem přišel, a dnes si myslím, že to není ani lepší, ani horší,“ říká představený řádu oblátů v haitské metropoli Port-au-Prince, kterého ostatní titulují jako „Father Joe“. „Lidi se tu mají přibližně stejně, snad lékařská péče se trochu zlepšila, už neumírá tolik dětí krátce po porodu. Dneska ovšem žije na Haiti o několik milio-

nů lidí víc, a tím je i těžší jim zajistit aspoň základní živobytí. Záleží na tom, jaký druh diktátora je zrovna u moci. Vždycky, když dojde k převratu, noví vládcí zruší všechno, co vytvořili ti předchozí. A začíná se znovu. Jsem si ale jistý jedním: kdybychom tu nebyli my a další, co se snaží pomáhat, situace by vypadala ještě mnohem hůř.“

Noc nad Port-au-Prince

Pozorovat v noci zátoku, u níž je položeno hlavní město Port-au-Prince, je nevšední zážitek. U pobřeží září osvětlený přístav, jinak ale většina města tone v naprosté tmě. V dálce jen tušíme tmavé siluety budov, dokonce ani prezidentský palác není osvětlen. Občas se některá část města ožíví mihotavými světélky, to když zrovna začne jít elektrina. Ve směru od centra doléhá jen nepatrný, téměř neslyšitelný šum. Poblíž stojí dvě pouliční lampy, napájené samostatným generátorem, jediný trvalý světelný zdroj široko daleko.

„Jednou jsme v noci slyšeli výstřel a ráno uviděli na ulici ležet mrtvé tělo – někdo tu někoho v noci zastřelil,“ říká Father Joe a pokračuje nevzrušeným tónem, jako by mluvil o počasí: „Zavolali jsme policii, ale přijeli až v poledne; mezitím mrtvolu překračovaly třeba děti, které tudy chodí do školy. Pak jsme zařídili ty dvě lampy, aby tu v noci bylo aspoň trochu vidět. Myslím, že místní nám za to jsou vděční.“

Na haitské vesnici

Haitský venkov nevypadá na první pohled tak zle jako přelidněná, zapáchající města. Vesničané sice žijí v ubohých příbytích, ale pohled na malá políčka zpod stínu palem může chvíli vypadat jako idylka. Ne na dlouho.

„Lidé tu pěstují hlavně banány, sisal a kávu a jednou za týden jezdí přebytek prodávat do města na trh. Když máš půdu, dá se tu žít. Když ji nemáš, tak je to horší,“ říká mi Ismail Dora, mladý prostředník jedné humanitární organizace, když jsme po dvaceti kilometrech kodrcavé jízdy po prašné cestě dorazili do jeho rodné vesnice.

Za chvíli se dozvídám, co to znamená „je to horší“. Bezzemci (kterých je většina) nemají jinou možnost než se nechat najímat od vlastníků půdy na námezdní práce na plantážích. Takových džobů ale není zdaleka dost pro všechny, a mzda? „Ještě v roce 2008 se běžně platilo 40 gourdů za den,“ oduší Ismail. „Teď ale vláda tlačí na to, aby minimální denní mzda byla 70 gourdů.“

Nejsou to žádné složité počty: 40 gourdů (jednotek místní měny) dá v přepočtu přesně jeden americký dolar. Oběd ve stánku u silnice, sestávající z kopečku rýže, luštěninové polevy a jednoho jamu, to vše na umaštěném umělohmotném tácku, přijde na 50 gourdů, tedy více než denní mzda. Ismail přikyvuje: „Je to málo. Proto hodně lidí odchází a snaží se sehnat nějakou práci ve městě. Často se to ale nepovede a už o nich nikdo neuslyší.“

Srážka s realitou: na haitské Highway No. 1

Procházka centrem Port-au-Prince není ani za denního světla nic pro slabé povahy. Původní cíl – alespoň obhlédnout hlavní pamětihodnosti – brzy bere pod tíhou okolností za své a na „památky“ není ani pomyšlení. Ulicemi se valí nepřetržitá černá řeka lidí sem a tam a je cítit, jak pohledy všech kolemjdoucích visí na tom exotickém cizinci. Po ulicích se vlastně ani pořádně nedá jít: spíš než o chůzi jde o klopýtání přes hromady odpadků (v celé zemi neexistuje žádný koncept sběru nebo recyklace odpadu) a překračování žebráků, mrtvých psů a starého harampádí. V ulicích se vznáší vsudypřítomný zápach, před každou veřejnou budovou nebo bankou stojí po zuby ozbrojení samopalníci.

A tak je lépe sednout do sběrného taxíku a zamířit na „stanici“ dálkových autobusů. Ani to ale není žádná selanka, protože spoje na sever Haiti odjíždějí od obrovského smetiště na okraji Cité Soleil, největšího slumu

Zdálky pohoda, zblízka zmar. Rybáři se vracejí s ranním úlovkem do přístavního města Cap-Haitien, aby za chvíli zmizeli v nekonečném labyrintu špinavých a zapáchajících slumů.
Foto: V. Štěpánek

KALEIDOSKOP

na Haiti. Chudinské čtvrti, kde ostrá střelba je stejně obvyklá jako každodenní spánek a kde se ani neočekává, že by se někdo dožil více než čtyřiceti let.

Port-au-Prince a Cap-Haïtien, druhé největší město země, položené na severním pobřeží, dělí 210 kilometrů pozemní trasy. Prý sedm hodin cesty. Skutečnost je ale ještě horší: ve věkovitém autobuse jede namačkáno více než osmdesát pasažérů a na prostoru nějakého půl metru čtverečního je nakonec nezbytné mezi klecemi s domácími zvířaty a nejrůznějším harampádím vydržet celých deset hodin. Mohou za to dva defekty i skutečnost, že valná část hlavní meziměstské silnice na Haiti je prašná. Cestovní průměr 21 km/h a cena jízdného? 13 amerických dolarů, tj. pro běžné venkovany asi týdenní příjem.

V čem je ten problém?

Tolik tedy střípky z autentického popisu situace na Haiti. Pokud se zamyslíme nad budoucností této země, nevyhneme se příčinám dnešního žalostného stavu – a to je kontroverzní půda. Naprostou absencí moderních technologií stejně jako primitivní charakter tamější společnosti mnozí přičítají skutečnosti, že Haiti získalo nezávislost na Francii již v roce 1804 (byla to jediná úspěšná revoluce otroků v dějinách). To ovšem znamenalo, že koloniální mocnost nestačila v zemi zavést průmyslové postupy ani vybudovat infrastrukturu a sami Haitiané od té doby vykárali jen nepatrný pokrok. Zejména vyniká neschopnost místní populace dohodnout se na efektivní vládě, což zemi znovu a znovu uvádí do spirály násilí, korupce a bídy.

Jednou příčinou současné mizérie Haiti může být specifická skladba obyvatelstva – na rozdíl od ostatních karibských států je haitská populace z 95 % černošská. Tato skutečnost vynikne zejména ve srovnání se sousední Dominikánskou republikou, která má prakticky stejné přírodní podmínky, avšak hospodářské a sociální poměry jsou tam nesrovnatelně lepší (viz tabulka). V Dominikánské republice však většinu obyvatel tvoří míšenci a běloši a také koloniální správa tu trvala, byť s přestávkami, déle než na Haiti.

V souvislosti se situací na Haiti se nutně dostávají do popředí myšlenky, které formuloval britský myslitel Robert Malthus (1766–1834), především ve svém díle *Esej o principu populace*. Podle Malthuse jsou totiž možnosti potravinové výživy lidstva omezené a nekon-

Na tržišti v Port-au-Prince nepanuje právě idyla: prodejci i kupující se proplétají kolem otřískaných baráků mezi horami odpadků a pod nohama jim tečou splašky. Foto: V. Štěpánek

trovatelný růst populace je přirozeně vyvažován válkami, hladomory a epidemiemi. Ve chvíli, kdy tyto „regulativy“ přestanou fungovat, vznikne problém – je totiž příliš mnoho lidí na příliš málo zdrojů. A právě k tomu, zdá se, došlo na Haiti: kojenecká úmrtnost díky lepší zdravotní péči v posledních dvaceti letech silně poklesla, zvýšila se průměrná naděje dožití (dnes 60 let) a počet obyvatel i přes vysokou emigraci roste raketovým tempem. To vytváří v zemi, která má velmi degradované přírodní prostředí a naopak téměř žádné suroviny, obrovské problémy. Tak velké, že žádné řešení pro bezútesnou situaci na Haiti dosud nikdo nenalezl.

Bezpečnost

Ačkoli se bezpečnostní situace v posledních dvou letech na Haiti papírově mírně zlepšila, násilná kriminalita zůstává vysoká a oběťmi jsou často cizinci. Běžná jsou loupežná přepadení i únosy pro výkupné, které nezřídka končí smrtí (například v roce 2008 se stalo obětí únosu nejméně 28 občanů USA – část z nich kruté zacházení nepřežila). Vlády západních zemí individuální turistické cesty na Haiti důrazně nedoporučují.

Vit Štěpánek
vitsstep@seznam.cz

Srovnání Haiti a Dominikánské republiky – vybrané hospodářské a sociální ukazatele

Ukazatel	Haiti	Dominikánská republika
Počet obyvatel (mil.)	9,1	9,7
Hustota zalidnění (obyv./km ²)	362	198
HDP* (USD)	1 300	8 100
Obyvatelstvo zaměstnané v zemědělství (%)	66	15
Obyvatelstvo žijící pod hranicí chudoby (%)	80	42
Přirozený přírůstek (%)	1,84	1,49
Kojenecká úmrtnost (‰)	59,7	26,0
Naděje dožití (roky)	61	74
Gramotnost (%)	53	87

*podle parity kupní síly na obyvatele

Zdroj: CIA World Factbook. Údaje jsou vesměs k roku 2008.

Haiti: The Equation without a Solution. Haiti remains the poorest nation of Western Hemisphere in spite of ongoing massive international aid. The majority of Haitian population lives on less than 2 USD per day and the country is repeatedly plagued by political instability and endemic violence. The article outlines possible causes of current developments in Haiti that are illustrated by examples from everyday life. Comparison with neighbouring Dominican Republic is also outlined.

ZDROJE INFORMACÍ:

Podrobné informace mj. o hospodářské a bezpečnostní situaci na Haiti obsahují internetové stránky Ministerstva zahraničí USA (<http://travel.state.gov/travel>). Stručné informace turistického charakteru o zemi samé poskytnou stránky www.haititourisme.com.

APLIKACE DO VÝUKY:

1. Ve statistických materiálech najděte alespoň dvě země, jejichž ekonomická a sociální úroveň se blíží Haiti. Uvažte, co mají společného.
2. Vysvětlete, čím se liší haitská populace od ostatních států karibské oblasti a jaké to má důsledky.
3. Ve kterých zemích žije nejvíce haitských emigrantů a proč?